

3170.
348.

DE
METRITIDIS
DIAGNOSI ET CVRA

SPECIMEN INAUGVRALE MEDICVM

QVOD

AVCTORITATE

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

PRAESIDE

CHRISTIANO GOTTHOLD
ESCHENBACH

PHILOS. ET MEDIC. DOCTORE, CHEMIAE P. P. O.
ORDINIS MEDICORVM ASSESSORE CET.

PRO GRADV DOCTORIS
MEDICINAE ET CHIRVRGIAE

PVBlice DEFENDET

AVCTOR

CAROLVS HENRICVS STÖLZEL

EYBENSTOCKIO - MONTANVS
MEDICINAE BACCALAVREVS.

A. D. VII. MENS. APRIL. clbcccxcvii.

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAYBARTHIA.

Mord per 18

H. Metcalf

*ausgegeben auf Veran-
lassung des*

Pathol. spec.

661,24

PROOEMIUM.

Comparanti mihi inter se veterum ac recentiorum medicorum de phlegmasiis decreta, magnam mihi videor inter ea diuersitatem reperire. Namque illi, qui olim huic medicae artis capiti illustrando operam dederunt, minus claras atque distinctas de acutis eiusmodi inflammationibus habuerunt ideas, quam ii, qui nuper sibi hoc argumentum sumserunt pertractandum, quos et summo studio in naturam et varias causas harum aegritudinum inquisuisse et earum dignoscendarum atque sanandarum egregia praecepta dedisse, fatendum est. Quemadmodum autem recentiorum doctrina hanc ob rationem omnem meretur laudem, sic quoque in eo potissimum mihi excellere videtur, quod respectu ad febrem, localem inflammationem concomitantem, habito, duplex omnino omnium acutarum eiusmodi aegritudinum genus ea stabilitur. Etenim secundum recentiorum medicorum praecepta inflammatio vel vere inflammatoriae vel nervosae indolis est, aut, ut aliis verbis utar, cum inflammatoria aut cum nervosa febre coniuncta

A

depre.

deprehenditur, cum eaque veluti incedit. Enimvero si unquam in morbo quodam acuto indolis febris indagatio res magni momenti censenda est, certe in inflammatione locali acuta multum scire interest, qui febris, quae cum locali inflammatione coniuncta est, character sit. Ubique igitur a febris, quae localem comitatur inflammationem, vera indole omnis ad eam curandam repeti debet indicatio. Et in iis quidem inflammationibus, quae cum febre inflammatoria sociatae sunt, methodus debilitans in auxilium vocetur, in iis e contrario, quae nervosae indolis sunt, irritantibus et roborantibus medicamentis utamur oportet. Hinc in his morbis tractandis valde diuersa incedendum est via. Iam autem, cum veterum medicorum plurimi huius diuersitatis nullam habuerint rationem, qui inflammationis notioni et huic opponendae antiphlogisticae curae unice inhaerent, neque ullo modo de indagando febris, inflammationi adiunctae, character eissent solliciti, fieri non potuit, quin saepe infelici conamine eam ipsam antiphlogisticam methodum in curanda nervosa inflammatione adhiberent.

Deinde mihi in eo etiam recentioris aevi medici valde laudandi videntur, quod in diagnosi horum, sicut omnium aliorum morborum, rite formanda magis ad causas praecedentes et antegressam corporis dispositionem, quam ad symptomata ipsa, quae praesto sunt, attendendum esse praeceperunt; etenim inflammationem vere inflammatoriam cum febris nervosae symptomatibus haud raro incedere, nervosam autem quandoque inflammatoriam ludere indolem constat, ex quo patet, in eiusmodi casu ex ipsis talis morbi symptomatibus raro ve-

ram

ram eorum indolem erui posse. Proinde quae antecesserint caussae, quae fuerit corporis dispositio, accurate dispiciendum est, simulque cum haec, tum illae cum symptomatibus praesentibus sunt sedulo comparandae; hac enim ratione errorem, qui hic facile committitur, evitare nos posse certum est.

Atqui haec, quae dixi, applicari commode ad metritidem possunt, in cuius quippe medela ad febris, quae cum uteri locali affectione coniuncta est, characterem studiose aduertendum animum esse, propria me observatio docuit. Cum autem deinceps in hoc ipso libello de utraque hac metritidis forma uberius sim disputaturus, hic non prolixum de hoc morbo sermonem praemittendum, sed modo scribendi libelli rationem breuiter reddendam censeo. In pertractanda nimirum metritide, cuius, nisi me omnia fallunt, paucae tantum extant monographiae, ita progressus sum, ut ubique illa recentiorum placita, quorum memini, amplecterer, et in medendi ei methodo describenda ad febris indolem respicerem. Multa autem eorum, quae hic scripsi, me cum praeceptoribus celeberrimis, quorum in pluribus Germaniae Academiis praelectiones frequentare fors mihi concessit felicissima, tum aliis claris auctoribus, quorum scripta perlegi, passimque allegavi, debere lubens gratusque profiteor. Primo quidem mihi proposueram, de huius morbi prognosi et inflammatione uteri chronica uberius disputare, variasque, quae metritidem spectant, adiungere quaestiones, e. g. an morbus nonnisi topicus sit, (qualis certe non semper est,) cuius naturae inflammationes sint nervosae cet. tandemque eiusdem morbi, quem aliquoties videre mihi licuit, ali-

quas observationes apponere; sed cum in hoc elaborando specimine iam nimis increuisset materia, coactus fui, ne longior fierem, ac limites eiusmodi libelli, qualis meus est, permetterent, vela contrahere atque ea, quae non proxime ad meum argumentum spectant, silentio praeterire. Ceterum, cum primum hac occasione fecerim de rebus medicis scribendi periculum, spero fore, ut lectores non seuerum, sed benignum de meo libello iudicium ferant; ipse enim probe scio, multa, quae in medium protuli, et dici melius et accuratius exponi potuisse, sed temporis breuitate impeditus fui, quo minus omnia, quae collegeram, hac quidem opportunitate, cum lectoribus communicarem, aut ea, quae iam scripseram, ad limam denuo reuocarem.

DE
INFLAMMATIONE VTERI.

SECTIO I.
DE MORBI NOTIONE ET PRAECIPVIS SYM-
PTOMATIBVS.

§. I.

De variis morbi nominibus.

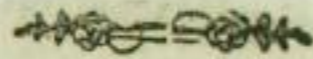
Muliebris sexus proliferum viscus frequentior chronicorum, quam acutorum morborum sedes est, inter quos *metritis* peculiare mali genus constituere videtur, quod humanae feminae sat periculofum, perniciosum facile, ac non grauidae aequae ac praegnanti, parturienti item et puerperae infensum valde est. Quam ob rem medici cuiusque esse censeo, vt morbum hunc, quamuis rariorem, probe cognoscat, eundemque auertere et sanare non ignoret.

Variis autem hanc aegritudinem omnis aevi medici insigni-
verunt nominibus. Et *Hoffmannus* ^{a)} quidem eam non admo-
dum apte, vt equidem arbitror, appellat *Febrem vterinam*. *Lin-*

A 3

naeus

a) *Friderici Hoffmanni Opera omnia physico-medica. Geneuae 1761. T. II.*
p. 156.

naeus ^{a)} et *Cullenius* ^{b)} ipsi *Hysteritidis* nomen dederunt; a recentissimis autem auctoribus *Metritis* fuit vocata, quod nomen nunc quidem apud omnes fere salutaris artis magistros usu receptum est ^{c)}.

§. II.

De uteri ad inflammationem dispositione.

Etsi non adeo frequens huius visceris inflammatio est, eam tamen quandoque obuenire, experientia docuit. Ac saepissime quidem medici morbo huic puerperas, eas potissimum, quae primiparae sunt, magis, quam illas, quae partum iamiam aliquoties sunt perpeffae, obnoxias esse obseruarunt. Praeterca grauidas ille raro et longe rarius non grauidas feminas, easque, quae extra matrimonium viuunt, aggreditur. Virgo menstruata magis in illum inclinatur, quam ea, quae non menstruata et vterinae sanguinis excretioni necdum adueta est, quamuis in utroque casu morbus rarissimus esse soleat. Neque minus raro hoc incendio illaeprehenduntur, quibus menses ob aetatis rationem cessarunt. Nuptae, prouectioris aetatis primiparae aut omnino feminae, quae ob muliebrium locorum rigiditatem aegre prolem enituntur, facilius in hunc morbum ruunt, quam eae, quae aut coniugio non fruuntur, aut iuniores sunt; quin ipsae primiparae,

a) *Carol. a Linné* Genera morborum. Edit. Kerstens. Hamburg. f. a. p. 15.

b) *Guilielm. Cullen* Synopsis Nosologiae methodicae. Edit. IV. recudi curau. *Ioann. Petr. Frank*. Ticini Regii. 1787. 8. Cl. I. Ord. II. G. XXI. p. 75.

c) Cf. *Franc. Boiss. de Sauvages* Nosologia methodica. Ed. *Daniel*. Lipsi. 1790. T. II. p. 354. *M. Sagar* systema morbor. symptomaticum. 8. Vienn. 1776. p. 421. T. II. *Ioann. Petr. Frank* epitome de curand. hom. morbis. Venetiis 1794. T. II. § 222.

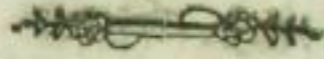
rae, quae adhuc florente aetate gaudent, ad hunc morbum minus proclives inveniuntur. Apparet proinde, vterum, qui aut menses nondum excreuit, aut ob aetatis rationem menstruum sanguinem excernere cessauit, ad inflammationem parum inclinare; cuius rei causa in minus irritabili huius visceris natura, quae hoc tempore obtinet, posita esse videtur; e contrario autem haec muliebris corporis pars vel maxime ad hunc morbum disposita est, postquam menses iam eruperint, iique potissimum in fluxus opere a causis violenter supprimentibus fuerint perturbati. Namque irritabilitas vteri hoc ipso tempore magis adaucta est, eaque hoc viscus ad inflammationem aptissimum reddit ^a).

§. III.

Symptomatum metritidis characteristicorum breuis recensio.

Huius autem inflammationis perfecta succinctaque definitio exhiberi non posse videtur, quod symptomata, quae cum hoc morbo coniuncta sunt, ita variant, vt paucis verbis comprehendi vix possint. Atqui haec ipsa symptomatum veluti inconstantia, quam apud eas, quae hoc malo laborant, animaduertimus, obfuit etiam, quo minus ii, qui nuper de *Nosologia* accurate scripserunt, nostri morbi veram, omnibusque numeris absolutam definitionem exhiberent. Etenim id viscus, in quo malum residet, in variis suis regionibus inflammari potest, et cum alia ipsi viscera proxime adiaceant, aut cum eo coniuncta sint, inter quae v. c. vesica urinaria, intestinum rectum etc. pertinent, haec ipsa facile

a) Cf. *Christ. Gottb. Kiesling* dissert. sist. vterum post partum inflammatum. Lips. 1754. *Ioann. Christoph. Gebbard* diss. de inflammatione vteri. Marburg. 1786. *Ioann. Petr. Frank* epitome l. c. *Sam. Gottl. Vogels Handbuch der pract. Arzneiwissenschaft. 4. Th.* 1795. Cap. 13. §. 7. p. 422. *Gauvier* de irritabilitat. notione, natura et morb. Halae 1793. p. 115. sequ.

facile in consensum trahet, sic ut itidem praeternaturali modo afficiantur. Pro varia igitur sede inflammationis, eiusque in utero extensione, aut pro effectibus eius variis, qui in adiacentibus partibus se exerunt, varia, eaque a se inuicem plus minus diuersa emergunt symptomata. Attamen medicus certo colligere potest, utri adesse inflammationem, si symptomata compareant fere haec:

1. Dolor ardens, lancinans, punctorius, grauius, fixusque, qui in affecto uteri loco h. e. in hypogastrica vel peluis regione sentitur. Plerumque aegrotantes dolorem ei, qui a carbone accenso producitur, fere similem, interdum pulsantem perferentiscere se dicunt. — Etsi vero hic dolor in uteri inflammatione certo cuidam loco affixus haeret, ab initio tamen, certe in quibusdam casibus, non continuus deprehenditur; subinde namque remittit, mox autem, quasi ut dolores post partum, maiori vehementia aegram denuo adoritur, eamque valde excruciat. Atque id certe in puerperis obseruatur; at in iis, quae utero non gerunt, aut non a longo inde tempore grauidae sunt, dolor magis continuus esse consuevit^a).

2. Anxietas, quae omnibus fere abdominis inflammationibus communis est; nostrum etiam morbum concomitatur: et simul adest

3. Febris acuta, quae mox intensior ac vehementior, mox mitior ac leuior est.

Cullenius^b) in definiendo hoc morbo errauit in eo, quod diceret, ubique abdominis tumorem, orificii item uterini dolorem ardoremque ab attactu auctum comparere. Namque abdominis tumor certe in morbi initio non ubique adest, neque obseruatur, nisi

a) Cf. Ioann. Petr. Frank l. c. §. 225.

b) Cullenii (l. c.) definitio haec est: *Pyrexia; hypogastrii calor, tensio, tumor et dolor; os uteri tactu dolens; vomitus.*

nisi tum, cum inflammatio in vteri fundo, vel in eiusdem facie anteriori haeret. Praeterea ardor, dolorque vterini oris se exploranti in eo tantum casu offert, vbi inflammatio circa ceruicem et osculum vteri residet. Quodsi autem alias vteri partes incendium occupat, haec symptomata, quae a sede et vehementia ipsius inflammationis pendent, vix ac ne vix quidem adsunt. Neque in eo assentiri *Cullenio* possum, cum *vomitum* semper cum hoc morbo coniunctum esse dicit; is enim mihi symptoma consensuale et accidentale metritidis videtur esse, vtpote qui nonnisi in sensibilibus aegrotis compareat, quarum ventriculus facile a re quavis afficiatur, maioremque cum vtero habeat consensum; ceterum hoc symptoma, si adsit, in vterini fundi inflammatione ut plurimum animaduertitur, in reliquarum visceris huius partium phlegmone non item. Sic certe ab ea metritide, quam egomet ipse in Nosocomio magno ciuico Vindobonensi obseruauit, vomitus plane aberat^a). Quae cum ita sint, mentionem huius symptomatis in morbi nostri definitione non faciendam esse patet.

§. IV.

De quibusdam symptomatibus, quae ab vteri cum aliis partibus consensu ex diuersa inflammationis sede pendent.

Varia morbi nostri facies est, prout hanc vel illam vteri regionem inflammatio occupat; neque vero dubitari vlllo potest modo,

- a) Hanc obseruationem etiam fecisse videtur auctor vernaculae versionis *Cullenii Nosologiae*, cui titulus est: *William Cullens kurzer Inbegriff der mediz. Nosologie. Aus dem Engl. Leipzig 1786.* vbi in T. I. ad notam p. 158. dicit: non vbique vomitus adest. Porro cf. ad h. l. *Ios. Mobrenbeims Beobachtungen verschied. chir. Vorfälle. Dessau 1783. 2. Band. p. 130. C. G. Selle neue mediz. Beyträge z. Nat. u. Arzneywissenschaft. Berlin 1782. 2. Tb. p. 50. seqq.*

B

modo, quin eiusmodi phlogosis in diuersis vteri locis existere queat; nam clinica experientia medentes saepenumero de hac re conuicti fuerunt. Atque ex hac caussa fit, vt dolor mox in hac, mox in alia parte sentiatur et reliqua etiam symptomata diuerso modo variant. Quod autem ad sedem mali attinet, aut in *certa quadam vteri parte* tantum inflammatio locum habet, aut *totus vterus* est inflammatus. In priori casu eiusmodi incendium in valde diuersis locis, aut in vteri fundo, aut in eiusdem ceruice, aut in facie vteri anteriori aut posteriori, aut denique in partibus lateralibus sedem habere potest. Ac singularum fere harum partium, si eiusmodi inflammatione affectae sint, malum cum peculiaribus quibusdam symptomatibus coniunctum est, quae breuiter recenserebo:

Si *vteri fundus* inflammationeprehendatur, dolor et tumor imum abdomen circa regionem vmbilicalem occupant, sic vt quasi hemisphaerium persentiatur, circumscripte tumidum et durum; dolor praeterea, si hic locus digitis vel leuiter tantum tangitur, valde increfcit. Hanc inflammationem facile vomitus et singultus, ob ventriculi et septi transuersi vicinitatem, concomitantur ^{a)}. *Sellius* ^{b)} in metritide rarius tumere abdomen dixit, cuius quidem sententiae ego adstipulari non possum, cum iste tumor in vterini fundi inflammatione vt plurimum adesse deprehendatur; namque eius praesentia vbique a sede et vehementia inflammationis pendet. Forsan *Sellii* obseruatio de eo vteri incendio tantummodo valet, quod non in fundo, sed in aliis eiusdem partibus residet, aut nonnisi vterum haud grauidum, neque dilatatum, occupat. Si vero circa *ceruicem* et *os vterinum* haereat inflammatio, hae ipsae partes admodum dolent, ita vt exploran-

a) Cf *Sam. Gottl. Vogel* l. c. §. 2.

b) *C. G. Selle medicina clinica*, Berlin. 1793. 8. p. 503. et *Eiusd. Beiträge* 2. *Tb.* p. 56. No. 3.

plorantis medici attactum recusent, inprimis cum vterum sursum quasi attollere conetur; sunt praeterea hae partes siccae, calidae, durae, tensae et subtumidae, osque vteri occlusum, versus interiora et superiora retractum digito in vaginam immisso veluti obuertitur^a). Dolor et grauitas in ima pelui haerere videntur, atque ut plurimum in hoc casu simul totam vaginam, imo labia pubis externa phlogosis tenet, calorque, tumor et ad tactum sensibilis dolor in pubis regione externa obseruantur. Ceterum abdomen nec tumidum, nec ad contactum dolens primo saltem morbi initio esse facile solet. Si autem *partes vteri anteriores* inflammentur, tum dolorem aegrotans in peluis regione anteriori accusat; est quippe illa sensibilis, tensa subinde et subtumida, vrinae excretio plus minus difficilis deprehenditur, indeque initio dysuria, stranguria et postea ischuria gignitur; in quo casu medicus ad *vesicae*, vtero adeo vicinae, inflammationem, quae morbum forsan sistit primarium, attentissimus sit necesse est^b). Si *posteriores vteri partes* incendantur, dolor tum magis profundius in intestini recti, lumborumque regione percipitur, simulque aluus cohibetur, frequens desidendi stimulus et venarum haemorrhoidalium turgor, grauisque tenesmus manifestantur. Si *partes vteri laterales* ardeant, inguina, quin ipsas coxendices tendi, doloribus vexari, crura grauari, aegre moueri et ad motum hebescere ac torpere videmus; interdum hae ipsae partes subtumidae fiunt et quibusdam aegris crus ipsum, quod e regione est, per incessum claudicat^c). Plerumque etiam in puerperis matrix

B 2

in

a) Cf. *Moschionis* de mulierum passionibus Liber. Edit. a F. O. Dewez. Vienn. 1793. Cap. 127. p. 64. *Aëtii* Tetrabibl. IV. Sermon. IV. Edit. *Cornarii* 1549. Basil. Cap. 85. p. 893.

b) Monet hoc I. P. Frank l. c. §. 225.

c) Haec symptomata iam annotarunt *Aëtius Amidenus* l. c. et *Paulus Aegineta*

neta

in illud latus vergit et retrahitur, in quo incendium haeret, et vteri ceruix cum suo osculo ad oppositum latus inclinatur^a). Si denique *totus vterus* inflammatus fuerit, omnia modo singulatim recensita symptomata animaduertuntur et diuersimode inter se miscentur, morbus vehementius et intensius, ac si qua tantum vteri pars vexetur, vrget, omniaque coniunctim torquent mulierem symptomata. Subinde fit, vt *superficies vteri interior* solummodo experiatur phlogosis, ac tum quidem saepe singularia illa vicinarum partium, per consensum affectarum, symptomata plane absunt, neque tensio aut tumor abdominis externe in conspectum venit, fereque semper profundus tantum, ardensque dolor hic superest^b). Notari quoque meretur, quod rarius fiat, vt inflammatio tantummodo in hoc vel illo vteri loco accidat, ita vt ex symptomatum praesentia certo dicere possimus, hunc vel illum visceris huius locum solum incensum esse; namque frequentius euenit, vt plures vteri regiones simul inflammatae sint, vel regionis cuiusdam, quae sola patitur, incendium mox ad alias partes progrediatur, easque afficiat. Sic in ea aegrota, cui ego adstiti, praeter vteri fundum, partes eiusdem laterales itidem laborare videbantur. Interdum vteri inflammatio in vicinas transit partes, vel earum incendium cum vteri inflammatione eandem causam agnoscit. Vteri quippe inflammatio facile ad vaginam

Aetia in opere de re medica, Parisiis 1532. p. 103. Lib. III. Cap. 64. et *Nicol. Piso* de cognoscendis et curand. morb. Vindobon. 1766. Lib. III. Cap. 57. Videntur haec symptomata a muscoli psoae, vtriusque iliaci, nervorumque cruralium compressione, ab inflammato vtero producta, originem suam habere.

a) Hoc idem iam monent *Aetius* l. c. *Paul. Aegineta* l. c. et *Nicol. Piso* l. c. et *Ludouicus Mercatus* de communibus mulier. affectionibus. L. II. Cap. 17.

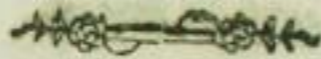
b) Cf. *Sam. Gottl. Vogel* l. c. §. 2.

ginam, adeoque etiam ad partes genitales externas propagatur^{a)}. Saepe metritis ouaria, vteri ligamenta et tubas, vesicam vrinariam, intestinum rectum, aliasque intestinalis tubi partes, peritoneum item et alia abdominis viscera, quae vtero adiacent, in consortium inflammationis trahit. Ad menstrua, lochiaque quod attinet, fluere ea quandoque in hoc morbo cessant^{b)}, (qui euentus eiusdem morbi causa aut effectus est), quandoque vero eorum effluuium continuat, quo in casu lochia mox discolora, bruna, graueque olentia^{c)} e vagina prodeunt. Mammae aut turgent et dolent^{d)}, aut lacte spoliatae flaccescunt et concidunt^{e)}. Accedunt nonnunquam dolores ad pectus, costasque et collum, qui quandoque ad clauiculas protenduntur^{f)}. Pectoris oppressio, respiratio angusta et anxiosa, insimulque tussis sicca et molesta accedunt; cephalalgia ad oculorum basin et radices, interdum singultus, aegrotantem diuexant. Dolores et ventris cruciatus sub alui excretionem aut aliis nisibus acerbissimi fiunt. Ceterum ipsa adeo aegrotata parum commode in omnem corporis partem

B 3

me

- a) Cf. *M. Francisc. Mauriceau traité des maladies des femmes grosses etc. Paris 1740. L. I. Cap. 24.*
- b) Cf. *Selle Beitr. Tb. II. p. 51. et sequ.* Supprimebantur et in eo casu, quem ego obseruavi, lochia.
- c) Cf. idem *Sellius l. c. p. 53. et 57. n. 5. et Eiusd. medic. clinica, p. 503.* Effluxus talis foetidus non semper apud puerperas mali ominis est; saepe enim in partibus, e. g. labiis, vagina, aliquid remanet, quod loci calore et aëris accessu corrumpitur, foetidumque odorem assumit.
- d) Cf. *Daniel Sennert medicina pract. L. IV. Part. I. Sect. II. Cap. XIII. Selle medic. clinica. p. 503. et Mobrenheim l. c. 2, Tb. p. 130.* In meo casu et mammae lacte turgabant et dolebant.
- e) Cf. *Selle Beitr. l. c. p. 50. et 53.*
- f) Hoc iam obseruauit *Hippocrates de nat. muliebr. T. II. p. 366. XII.* Edit. v. d. Linden. Cf. *Nicol Piso l. c. et Daniel Sennert med. pract. l. c.* Ego et ipse hos ad pectus dolores obseruavi.

mouetur, ita vt nec sedere, nec surgere, nec pedibus ingredi possit.

Variae ergo sunt affectiones, quae metritidi accedere possunt et solent; cum enim constet, vterum magnum cum aliis partibus, ipsi plus minus vicinis, confortium habere, facile quisque intelligit, symptomata hinc originem ducere, quorum alia morbum perpetuo comitentur, alia rarius adsint et apud nonnullas tantum aegrotas obseruentur. Facile ceteroquin intellectu est, metritidis diagnosin in grauidis et puerperis, quarum vterus distendatur et e pelui assurgat, vt tactui se offerre foris possit, minori difficultate premi, quam in non grauidis; etenim in eiusmodi casu perquam difficile morbus noster dignoscitur, quod moles vteri parua, non supra peluim extensa et sublata sit, tactuque verus eius status vix detegi queat. Praeterea abest etiam in hoc ipso casu fere omnis ab abdomine tumor.

§. V.

De signis, quibus metritis ab aliis morbis, qui ei similes sunt, distingui potest.

Cum metritidis diagnosin subinde ex variis causis difficilis, dubiaque reddatur, eos morbos, qui magnam cum illa similitudinem habent, breuiter hic puto recensendos esse, quo melius ab iis distingui nostrum malum queat. Atque huc potissimum referri merentur:

1. *Peritonitis puerperalis, vel sic dicta febris puerperalis.* In hoc quippe morbo similia symptomata, velut tumor, tensio, dolorque abdominis cum febre acuta comparent, ita, vt medicus dubius, ancepsque sit, quam diagnosin facere debeat. Sed differentia cernitur in hoc, vt in metritide abdominis tumor vix tam celeriter, quam in peritonitide puerperali increseat; et cum in metritide abdominis tumor non praesto sit, nisi in vterino fundo inflam-

inflammationis sedes est, hic tumor solus dolens, subrotundus, circumscriptumque expansi vteri segmentum durum referens, in regione super pube media percipitur, cum e contrario in peritonitide puerperali totum fere abdomen tumeat, doleat et valde tensum sit. Dolor in metritide etiam abdomen multo citius invadit, ac in peritonitide puerperali euenire solet^{a)}. Incipit praeterea peritonitis puerperalis ut plurimum cum insigni virium prostratione, pulsuque mox frequentissimo; ceterum apud has aegrotas magna animi abiectio obseruatur, insignisque adest ad diarrhoeam procliuitas. Accedit, quod metritis maxime a causis localibus manifestis originem ducit, cum peritonitis magis causas vniuersales, interdum epidemicas agnoscat. Porro non conspicua sunt ea signa, quibus sedes inflammatae vteri regionis peculiaris dignoscitur, inter quae v. c. crurum torpor, vrinae et aluinae excretionis difficultas^{b)} cet. pertinent. Quod reliquum est, metritidem morbum a peritonitide puerperali plane diuersum sistere, funerum, peritonitide puerperali demortuorum, dissectionibus, ab *Hulmio*, *Homio*, *Leakeo* et *Frankio* institutis^{c)}, edocti sumus, quibus quippe constitit, vterum ab inflammatione prorsus liberum mansisse. Etsi vero vterus in eiusmodi funeribus saepe insons repertus est, saepe tamen metritidem peritonitidis puerperalis effectum fuisse, aliae obseruationes docuerunt.

2. Cy-

a) Cf. *C. G. Selle n. Beitr. Tb. II. p. 56. n. 2.* et *Kurt Sprengels Handbuch der Pathologie Leipzig 1795 Tb. II. p. 461.*

b) Has etiam affectiones plures auctores inter peritonitidis puerperalis symptomata recensent, sed tunc videtur symptomata vteri vel aliorum viscerum inflammatio simul adfuisse. Sic v. c. *Walsh (Pract Bemerkung. über die Kindbettf.; aus d. Engl. Leipz. 1788. p. 25.)* crurum torporem inter peritonitidis signa notat.

c) *Natb. Hulme von d. Kindbettfieb. Leipz. 1772. Home klinische Versuche. Leipz. 1781. John Leake pract. Bemerkungen der Krankh. der Kindbett. und Schwang. Leipzig 1775. Ioann. Petr. Frank l. c. T. II. §. 217.*

2. *Cystitis* etiam magnam habet cum nostro morbo similitudinem; in hac autem inflammationis specie, praeter mingendi difficultatem, dolor, tumorque subinde in regione hypogastrica comparent. Haec quidem symptomata haud absunt a metritide, si in facie vteri anteriori inflammatio residet, quorum causa in vesicae propinquitate posita est; at differt cystitis a metritide in eo, quod causae plerumque locales, vterum laedentes, praecesserint, aegraque puerpera fit; his enim feminis rarius accidit vesicae inflammatio, quae ut plurimum a causis longe aliis, v. c. a calculo cet. oritur; et si omnia symptomata sedulo inter se comparata fuerint, facile dignosci poterit, metritis, an cystitis morbus primarius fit.

3. *Enteritis* alius morbus est, qui facile cum vterina inflammatione potest confundi, quod in iis, qui eo affecti sunt, ventris cruciatus, tensiones, tumores et subinde vomitus observantur. Sed distinctionis notae in eo fere sitae sunt, quod in metritide tumor abdominis vteri expansi figurae in regione super pube media respondeat, aegrotaque puerpera fit, in qua quippe rarius obuenit suspicio intestinorum inflammationis, quae a causis plerumque localibus, ab iis, quibus metritis originem debet, longe diuersis, oboriatur; ceterum in illo intestinorum morbo vomitus, dolorque a quouis mox assumpto potu vel medicamine saepe adaugentur, in metritide non item. Observatur etiam in illo alui obstipatio pertinax, quae metritidi non propria est, et tandem singularia illa phaenomena, quorum causa in inflammatae vteri partis regione posita est, deficient, doloresque in enteritide aequae ac in cystitide non circa pectus, neque in costarum, clauicularumque regionibus comparent.

4. *Dolores post partum vehementes, diuque durantes* itidem subinde mentiri vteri inflammationem possunt; sed ii sine febre aegram inuadunt; praeterea dolorem puerperae in metritide
fixum,

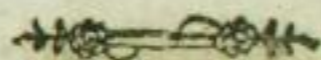
fixum, ardentem, quasi candens carbo in abdomine situs esset, aut pulsantem, fere continuum accusant, eumque ipsae, si iam olim pepererint, facile distinguunt ab eo, qui post partum fere contingere solet; etenim ab hoc dolore longe alia ratione afficitur aegra, quam ab illo; accedit, quod dolor post partum per vices remittit, abdomenque, non adeo sensibile in hoc casu, attactum foris magis perfert^a). Tumor abdominis in puerperio naturalis, per plures plerumque dies persistens, mollis percipitur, et indies imminuitur, tangentique abdomen manui vteri globus contractus et imminutus, neque dolens, occurrit. In metritide vero tumor augetur et increscit, si incendium nempe ad fundum haereat. Deficiunt quoque symptomata peculiaria vteri loci inflammati. Interim medicus sedulo ad hos dolores animum advertat, necesse est, vbi diutius durent, continuique ac fortiores fiant; nam si ita se habeant, suspecti omnino sunt, cum sic saepe clandestino modo vteri inflammatio pareatur. Ceterum diagnosis in eiusmodi casu paululum difficilior redditur, si hi ipsi dolores in tempus illud incidunt, quo *febris sic dicta lactea* mulierem tenet. Febrem vero, non item metritidem, esse, qua aegra laboret, accuratum et assiduam eorum abdominalium symptomatum, de quibus retuli, examen docebit.

§. VI.

De varia diuisione et speciebus metritidis.

Quod ad morbi nostri diuersas species attinet, vario modo eae a variis medicis determinatae sunt. Primum omnes fere medici

a) Cf. Simon Zellers *Bemerkungen über einige Gegenstände aus der practischen Entbindungskunst*. Wien 1789. p. 21. sequq. Hamiltons *Unterricht in d. Behandl. der Frauenzimmer und neugebörn. Kinderkrankheiten*; aus d. Engl. Leipzig 1793. p. 201.

medici duas huius morbi, vt omnium reliquarum inflammatio-
num, species affumunt, quarum alteram, in qua nempe tumo-
rem inflammatio referat, metritidem *phegmonosam*, alteram, vbi
magis superficialis inflammatio fit, metritidem *erysipelaceam* di-
xerunt. Etsi vero non dubito, quin hic diuidendi nostri morbi
modus experientia innitatur, ab eaque confirmetur, tamen fa-
tendum est, notas, certe in plurimis casibus, adhucdum desi-
derari sufficientes, quibus altera harum specierum ab altera di-
stingui commode possit; hinc diuisionem hancce vix cuiusdam
momenti in clinica praxi esse patet.

Alii auctores metritidem in *acutam*, quae paucis diebus
praeterlapsis finiatur, et in *chronicam*, quae per hebdomadas,
mensisque excruciet mulierem, diuidendam esse iudicarunt.
Alii denique nostrum morbum esse vel *primarium*, vel *secundarium*
dixerunt, eumque sic censuerunt distinguendum. Et in perito-
nitide quidem puerperali saepe ad vterum transiisse inflammatio-
nem, experientia docuit, vt plurimi adeo medici febris puerpe-
ralis causam proximam in vteri inflammatione positam esse cre-
derent. Neque cystitidem, genitalium item externorum et in-
testini recti inflammationem metritidem sibi sociam quandoque
adiungere negari potest; atque inde elucescit, metritidem inter-
dum secundarium ac symptomaticum^{a)}, non item primarium
morbum esse.

Sed his partitionibus, de quibus disputavi, magis utilis ea
est, quae simul maxime essentialis dici meretur, in qua potissi-
mum *febris*, inflammationem vteri localem concomitantis, *naturae*
indolentis

a) F. G. Gall *philosoph. mediz. Untersuchungen über die Natur und Kunst im
gesunden und kranken Zustand. Wien 1791. 1. Tb. p. 122.* Enarrat hic auctor
memorable exemplum metritidis symptomaticae, vbi in femina graui-
da ab hernia incarcerata cuncta fere inflammatione correpta sunt viscera,
quae inflammatio mox praegnantis communicabatur vtero.

indolisque diuersae ratio habetur. Febris ergo, quae cum locali vteri inflammatione coniuncta reperitur, aut inflammatoriae, aut neruosae indolis est, ideoque metritidem nunc inflammatoriam, nunc neruosam^{a)} appellandam esse equidem iudico.

§. VII.

De febris metritidi adiunctae diagnosi.

Ad naturam febris, quam comitem habet vteri inflammatio, bene eruendam summa interdum requiritur et in obseruando diligentia, et in iudicando acies. Neque enim sufficit, vt symptomatum, quae tempore exacerbationis et praecipue remissionis adsunt, diligens et accuratum medicus instituat examen, sed simul omnem adhibeat operam necesse est, qua in causas, quae morbum praegressae sint, et in aegrotae dispositionem, qua ea

C 2

ad

a) Febrem sic dictam putridam, biliosam sub communi *febris neruosae* nomine comprehendo, et cum *Iosepho Frankio* quamcunque febrem neruosam nomino; quae minime inflammatoria est. Cf. eius *Ratio instituti clinici Ticinensis. Viennae 1797. p. 59.* De febris enim biliosae et putridae peculiari natura ex multis causis valde dubito; biliosa enim aut putrida phaenomena febris effectus, non causa, sunt. Cf. *I. P. Franck* prolusio de laruis morborum biliosis recas. in delect. opuscul. T. I. et in *Eiusdem* opusculis medici argumenti, antehac seorsim edit. nunc collect. Lips. 1790. et *Eiusdem* Praefatio ad filii Rationem instituti clinici Ticinens. p. 22. sequu. *Eiusdem* Epitom. T. I. §. 92. et §. 107. *Ios. Frank* Ratio instituti clin. Ticinens. p. 41. sequu. *Iob. Christ. Reil* memorabil. clinicor. Fasc. IV. Hal. 1795. *I. U. G. Schäffer* über Sensibilität als Lebensprincip in der organischen Natur. Frankf. 1793. p. 80. 107. cet. *Kreyfig* de peripneumonia neruosa. Lips. 1796. p. 2. *Fr. Milmann* Untersuchung der Symptome des Scorbutus und der Faulfieber; übers. von *Lindemann*. Berlin 1795. *Vacca Berlinghieri* sulle febbri dette putride. Lucca 1781. *Gius. Pradolongo* discorso sulle febbri, che si dicono putride. Genova. 1786. *Melber* diff. de febre putrida. Ienae 1794.

ad hanc vel illam febrim magis procliuis reddatur, sollicitè inquirat, causasque seu potentias nocentes, siue sint vniuersales, siue locales sedulo expiscetur, regnantem item morborum indolem consulat, atque sic febris, metritidem concomitantis, naturam diiudicet. In eo casu, vbi metritis a locali causa orta est, medicus febris naturam ex symptomatibus aequè ac ex praedispotione, corpori inhaerente, eruat oportet. Saepe tamen hic fit, vt localis violentia, a qua vterus laeditur, adiunctam habeat vnam, alteramue causam, quae inter vniuersales pertinet^{a)}, cuius indagatione certior medicus de vera metritidis natura reddi potest. Iam, cum de febris, hanc localem inflammationem circumdantis, diagnosi in vniuersum dixerim, ad singulam metritidis speciem vberius describendam me accingo.

A. Metritidis inflammatoriae descriptio.

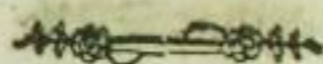
Febrem, quae metritidem comitatur, inflammatoriae indolis esse, docent consueti isti symptomata, quorum plura aut pauciora aegrotantem excruciant. Incipit vero illa vtplurimum cum horrore, quem insequitur intensus calor cum ardente in imo ventre dolore, ceterisque metritidi familiaribus, quae iam antea commemoravi, symptomatibus. Interdum affectio partialis plus minus increfcit, priusquam totum systema vasorum in consensum trahitur ac turget. Pulsus in principio inflammationis vtplurimum sunt pleni, vibrantes, magni, duri et frequentes, mox vero, vbi morbus increuerit, parui plerumque et contracti fiunt, ob magnam huius visceris irritabilitatem et cum aliis partibus consensum^{b)}. (Hinc non vbique ex pulsu solo de febris

a) Causa vniuersalis irritans aut debilitans adsociatur locali, vterum laedenti causae, a qua proxime orta est metritis, v. c. metritis oritur ab vteri laesione, quae cum insigni haemorrhagia coniuncta est.

b) Cf. *Gautier* de irritabilit. notione etc, p. 140.

febris natura ferendum esse iudicium patet.) Praeterea fitis intensa et vrens cum oris et linguae siccitate et ad sinciput cephalaea accedunt. Facies imo tota cutis plerumque rubore suffunditur. Vultus viuidus, totusque aegrotae externus habitus vegetus deprehenditur. Colli et temporum arteriae pulsant, oculi fulgent rubentque; respiratio agitata, anhelosa et calida est, tussis vero sicca, vrina flammea, rubra, in colorem lateritium abiens, aluus sicca, aut suppressa. Calor cutis magnopere actus, aequalis per cutem diffusus obseruatur, sub continuato vero per aliquod tempus attactu imminutus sentitur; attamen caloris gradus pulsuum conditioni, eorumque frequentiae aut duritiei respondet. Ceteroquin cutis sicca, interdum dura et aspera fit: vrgent deliria plerumque ferocia. Symptomata autem et causae neruofae febris desiderantur.

Haec metritidis species adoritur maxime feminas robustas, plethoricas, iuuenes, quae corporis et animi viribus et actionibus vigent, porro victu lauto, animali vtentes, bene appetentes cum digestionem debita, spirituosos forte abutentes, vitam degentes exercitatum in aëre libero, ruris incolas, et denique fibra rigida et compage solidorum firma constructas. Morbo forte praegressae sunt causae irritantes, e. g. cibi, potusque calefacientes, labores nimii, longa intentaque deambulatio, validus corporis motus, animi pathemata excitantia, frigoris calorisque vicissitudines, quibus totum corpus aut imprimis genitalia afficiuntur, pharmacorum calidorum, sic dictorum emmenagogorum, abortiuorum, aristolochicorum aut ecbolicorum abusus cet. Interdum epidemica constitutio, in omni aegrotante tunc occurrens, inflammatoria eius, de qua hic loquor, metritidis formae suspicionem recte mouet. Si puerpera fit, quae metritide laborat, medicus summa cura aegram examinet, necesse est, vt, qua sanitate grauiditatis tempore fit gauisa, quomodo pepererit et pri-

mos puerperii dies peregerit, intelligat. Ceterum, etsi puerperis rarius accidit inflammatoriae indolis metritis, quandoque tamen eiusmodi feminas huic morbo expositas esse, propria me experientia docuit, qui robustam et plethoricam puerperam vera vteri inflammatione affectam viderim. Ad symptomata febris inflammatoriae quod attinet, monendum adhuc est, ea tantum morbi initio plerumque adesse, inualescente autem et ingrauescente morbo ut plurimum debilitatis *spuriae et apparentis* symptomata in conspectum prodire, e. g. extremorum frigores, faciei pallorem, pulsus paruos et inordinatos, debilitatem magnam cet. in quo casu saepe perdifficile est de morbi, qui nervosae febris veluti faciem assumerit, vera indole iudicium ferre. Sed dubium plerumque diluitur, si dispositionem corporis inflammatoriam adfuisse, causasque, quae irritandi vim haberent, morbo esse praegressas intellexerimus. Necessè imprimis est, ut therapeuta remissionis tempus obseruet, simulque omnia phaenomena, attentus perpendat; interea vero leniora potissimum debilitantia seu antiphlogistica administret medicamina, eorumque effectus strenue obseruet, donec morbus larvam deponat, certiorque de vera mali indole factus medicus, mox efficacioribus morbum impugnare possit armis.

B. Metritidis nervosae descriptio.

Haec labes feminam cum horroribus, vagis plerumque ignibus intermixtis, aderitur, quibus mox caloris intensioris accessus cum hypogastrii cruciatibus, ceterisque metritidi consuetis symptomatibus succedunt; subinde etiam imi ventris affectiones febrem praecedunt. Interdum lente morbus ingruit. Pulsus parvi, contracti et inaequales sunt, atque moderata, vel admodum accelerata frequentia micant. Aegrotans, quae plerumque pusillanimis, moestaque est, et de salute recuperanda fere desperat,

rat,

rat, insignem totius corporis lassitudinem, virium item languorem et artuum saepe quasi torporem accusat; a minimo motu et nifu pulsus frequentior fit, atque debilitas totius corporis augeatur. Maior simul vel minor gastricorum symptomatum apparatus inprimis hic vrget. Calor cutis nunc intensus, sub attactu saepe acrior, nunc moderatior est, atque ficcus, vel copiosus sudor symptomaticus obseruatur. Capitis dolores vehementes super orbitarum regionem, qui ad occiput vsque propagantur, aegra sentit, conqueriturque simul de aurium tinnitu et susurru; auditus sensus nunc acutior, nunc obtusior esse solet, simulque capitis grauitas et vertigines adsunt. Faciei color plerumque pallidus est, vel admodum variat, eaque collapsa cum totius aspectus mutatione cernitur; oculi dolent et rubent, lucisque aut impatientes sunt, aut auide eam concupiscunt, eorum item splendor vel auctus est, vel imminutus; lingua humida vel ficca et arida, postea dura, interdum nigricans, tremulaque est cum siti perpauca aut plane nulla; interdum adeo eiusmodi aegrae omne potus genus aspernantur et auersantur^a). Delirat aegra nunc leuiter et blande, nunc furiosius, nocturno tempore vigiliis et insomniis torquetur. Respiratio frequens fit, dentium stridor et hinc inde tendinum subsultus, extremitatum item tremores, leuesque corporis concussiones, pauores aut conuulsiones obseruantur. Interdum aegrae de doloribus ad articulos manuum et digitorum conqueruntur. Totum abdomen intumescit et miliaria aut petechiae efflorescunt, ad inferius abdomen apparet rubor, ad vmbilicum vsque se extendens, qui denique nigrescit^b). Lochia aut menstrua foetida et ichorosa effluunt. Aluus aut tarda et suppressa, aut laxa et profusa obseruatur, aut cum ipsis vrinis

a) Cf. *Sagar* l. c. qui metritidis cum hydrophobia coniunctae mentionem facit.

b) Cf. *Gebhard* diff. §. XXIX. et *Vogels Handbuch* l. c. §. 3.

nis inuoluntaria. Urinae aut tenues, limpidae, aut turbidae, crassae et iumentosae sunt. Interdum omnibus his symptomatibus aponia, visus abolitus, catalepsis, tetanusque, risus aut fletus inuoluntarius, oris retractiones risum mentientes, cantilenae et alii miri spasmi adiunguntur^a). Omnibus his porro nunc respiratio anxiosa, suspiriosa, ventris tensio et insignis tumor, iactatio frequens, sudores ad frontem et pectus glutinosi, viscidique cum extremorum frigore, stupor et animi indifferencia, bilis aeruginosae vomitus, animique deliquia accedunt. Pulsus fiunt frequentissimi, vacillantes, exilissimi et intermittentes, in facie hinc inde maculae rubrae, liuidae erumpunt, tandemque horrores saepe validi, gangraenae lethalis indicia, se manifestant, liquores foetidissimi e vagina effluunt, frequens fecum et vrinarum in lectum secessus est, et plerumque sub sopore aut lipothymiis mors scenam claudit.

Metritis igitur neruosa decursum suum symptomatum *febris neruosae versatilis vel stupidae*, nunc horum, nunc aliorum satellitio, absoluit, imo hinc inde cum symptomatibus aliis neruosis incedit, quae ab iis, quae modo recensui, differunt; sed ea hic enarrare instituti mei ratio vetat, cum illa tantum colligenda putauerim, quorum praesentia, apparatusque tum aliorum, tum mea experientia confirmatus fit.

Inuadit vero haec metritidis species prae aliis debilitatas et ex causa antecedente quacunque exhaustas feminas, eas item, quae exsangues, macilentae, delicatulae, sensibiliores et irritabiliores, in spasmos procliues et effetae sunt, aut dyspepsia laborant; cachecticae etiam et parce et male pasta, ut et eae, quae habitu laxo, fibraque molli praeditae, sedentariae vitae addictae vrbiumque incolae sunt, quae mox ab intentione leuiori defatigantur et pulsu molli, debili et spastico laborant, vitamque anxiam,

a) Cf. Sagar l. c. et Roederers *Geburtsbülf.* Iena 1793. §. 400.

xiam, moerore, curisque plenam degunt, atque pathematibus deprimantibus a longo tempore vexantur, et omnino tales, quarum tum corporis, tum animi functiones languere incipiunt, huic malo sunt obnoxiae. Ceterum ad metritidem neruosam omnium maxime inclinant puerperae, quarum vires plerumque multis debilitantur causis. In utero enim adhucdum gerentes saepissime multis laborant appetitus et digestionis vitiis, symptomatibusque gastricis, vomitu et aluinae excretionis vitiis vexantur. Ob affectum et turbatum systema neruosum augetur totius corporis sensibilitas et irritabilitas. Ob extensum, sub ultimis graviditatis mensibus, uterum abdominalia viscera comprimuntur et relaxantur, ipsaque sanguinis per vasa abdominis circulatio non parum pessum datur. Saepius eiusmodi feminae finitimum partus euentum pertimescunt, vitam inertem degunt et abutuntur quandoque, ex peruerso more, venae sectionibus cet. In partu femina subinde vires praepostere ad labores intendit et fere consumit, nimisque cito interdum fetum excludit, unde subitanea partium relaxatio nascitur; praeterea et quandoque sanguinis aut fat magnam iacturam patitur, (unde *Swietenius* puerperam recte vulneratam nominasse mihi videtur^{a)}); aut placenta vel eius portio, aut sanguinis grumi retinentur, corrumpunt et putrescunt, insimulque aëre impuro aut non renouato saepe circumdatur; spasmis, doloribusque ea partus tempore, et quoque post partum, haud raro valde vexatur, eaeque causae non minus, quam multae aliae vim suam debilitantem in puerperam exerunt. Inde eiusmodi mulieres ad hanc metritidem imprimis pronas esse, apparet, id quod eo quoque confirmatur, quod apud puerperas in gangraenam ea cito mutari solet. Subinde causae occasionales manifesto debilitantes quaecunque v. c. haemorrhagia insignis, terror,

a) *van Swieten* Commentar. T. IX. p. 345. Edit. Wirceburgens.

terror, timor, aëris admodum impuri actio cet. hunc morbum proxime praecefferunt. Interdum vero coeli tempestatis iniuriae febribus neruosis prognerandis manifesto fauent, aut indoles regnantium morborum neruosa ad hanc metritidis speciem procreandam valet, si vel aegram contagio fuisse expositam expertum habemus, vel morbum symptomatibus talibus ingruisse, quae epidemiae neruosae currenti consueta sunt. Saepius quoque fieri potest, vt metritis, quae ab initio de *inflammatoria* summopere testabatur natura, citissime in *neruosae* indolis metritidem conuertatur, cuius euentus causa vel in inflammationis vi et vehementia, aut in venaesectionis neglectu ^{a)} quaeri, vel inde repeti debet, quod debilitantia remedia, e. g. sanguinis quantitatem imminuentia auxilia, nimis large et copiose in vsum tracta fuerint.

S E C T I O II.
D E M E T R I T I D I S C A V S I S.

§. I.

Generalis causarum diuisio.

Metritidis causas in duas equidem classes diuidendas esse iudico, quarum altera 1) *uniuersales*, 2) altera *locales* complectitur.

Uniuer-

- a) Metritidem summe inflammatoriam in neruosam transisse intelligimus, si symptomata compareant debilitatis, pulsusque debiliores, frequentiores et inordinati euadant, si feminae diathesin inflammatoriam inhaesisse, morbumque causas vehementer irritantes praegressas esse, compertum habeamus.

Vniuersales voco eas, quae totum afficiunt vitale systema, et si qua vteri dispositio adsit, e. g. irritabilitas aucta, hoc viscus inflammant, vnde mox inflammatoriae, mox neruosae indolis febris cum locali vteri inflammatione originem ducit.

Locales autem mihi eae sunt, quae magis topice in vterum agunt, eumque inflammant; in hoc casu febris vniuersalis, quae pro varia corporis diathesi diuersae indolis fit, magis symptomata est.

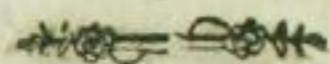
Causae metritidis vniuersales aliarum inflammationum causis omnino fere similes sunt, et ad duo genera queunt referri; etenim a) aut *irritantes* sunt, b) aut *debilitantes*. Metritidi a causis vniuersalibus ortae vbique antecedit necesse est corporis *dispositio*, quae duplex esse poterit, a) vel *inflammatoria* corporis diathesis, b) vel diathesis corporis *neruosa*. Vtramque dispositionem iam supra, cum de febris indole loquerer, accurate descripsi. Atque ex iis, quae proposui, apparet, pro varia praeuia diathesi generali, et pro varia causae in diathesin actione sub quadam quoque vteri dispositione progenerari metritidem, quae nunc cum inflammatoria, nunc vero cum neruosa febre incedit.

Causae locales, vterum inflammantes, plerumque mechanica ratione operantur, quippe quae, si eidem proxime applicitae fuerint, dum nimirum fauciando, caedendo, rodendo, scindendo, pungendo, commouendo, percutiendo, aut premendo agunt, visceris huius organisationis laesiones producant.

§. II.

De causis speciatim.

Iam ad causas cum locales, tum vniuersales, quas salutaris artis doctores ad metritidem excitandam multum valere obseruarunt, singulatim recensendas accedo. Atque huc spectant: Re-

pentinae mēstruorum ^{a)} et lochiorum, haemorrhagiarum item, fluoris albi et haemorrhoidum suppressiones, quae post causas violentas accidunt, si e. g. animi validam commotionem femina experta, aut terrorem, iram fortiozem cet. passa sit, aut si frigus, cum corpus caleret admodum, praesertim in genitalia, aut aestus, frigente corpore, in easdem partes egerit, vimque suam exeruerit. Abortus vel ex causis naturalibus promotus, vel pharmacis excitatus itidem inflammationis vteri causa quandoque est; nec minus huc pertinet potuum et pharmacorum calefacientium, sic dictorum emmenagogorum, pellentium, ecbolicorum ^{b)}, aristolochicorumque abusus. Erysipelas etiam aut rheumatismus ^{c)} ad vterum conuersus, metastases sic dictae lacteae, causae venereae, haemorrhagiae vteri profusae post partum maxime insequentes, vomitus vehementes, enormes et continui, nimis calida post partum diaeta, nimis repetita exploratio, compressiones vteri grauidi validae et continuae ante partum, vel post eum per fascias, aut pannos conuolutos, eosque arcte abdomini circumductos ^{d)}, vel per thoraculos angustiores vel per alia corpora ^{e)}; lapsus item grauidae in distentum abdomen, percussiones violentae, conculcatio, labores ad partum vehementes, frustanei praematuri

a) Cf. *A. Fr. Heckers Magazin für die patholog. Anatomie und Physiologie* 1. Heft. Altona 1796. p. 126.

b) Cf. *William Smellie a collection of preternatural Cases and observations in Midwifery*. London 1766. Vol. III. p. 406. Case 2. vbi metritidis a potu *Punsch* ortae exemplum narratur, cuius potus largam copiam quaedam femina ad partum promouendum sumserat.

c) Cf. *Menz dissertat. de pathologia rheumatismi in morbis puerperarum*. Lips. 1788.

d) Monuit iam hoc *Mauriceau* l. c. Lib. III. Cap. 11.

e) Exempla vteri a sola compressione externa inflammati narrant *W. Smellie* l. c. T. III. p. 390. et *D. Fr. Benjamin Oslander Denkwürdigkeiten der Heilkunde und Geburtshülfe*. Göttingen 1794. 1. Tb. p. 115.

maturi aut diurni, partus laboriosi, praeternaturales aut difficiles, maxime sub capite fetus incuneato^a), (vterus enim in tali casu inter foetus caput et ossa pelvis quasi prelis premitur, laeditur et contunditur), aut sub vteri obliqua positione, (qua foetus pars diu contra vterum agit, eumque premit) denique sub obliqua capitis positione ex eadem causa, cet. saepe metritidem accendere possunt. Praeterea contrectationes vteri rudes in partu artificiali, ictus, compressiones vel lacerationes, versionis quoque negotium violentum post ruptas iam diu aquas et contractum circa foetum vterum, vel foetus aut placentae extrahendae infelix, praesente vteri strictura^b), susceptum negotium, rudi manu facta versio, incautus ferramentorum ad foetum extrahendum vsus, praeprimis vectis aut forcipis abusus, quibus instrumentis vterus saepe vario modo laeditur, violenta ac praepostera placentae extractio, maxime vbi fixa arctaque ea vtero adhaeret, aut praeternaturali loco affixa est, placentae item vel eius portionis retentio, grumi sanguinei relictii, foetus demortui in vtero adhucdum haerentes (haec enim corpora residua corrumpunt, putrescunt et in acrem saniem conuertuntur), perinaei praeterea, vaginae et intestini recti lacerationes, (quarum partium inflammatio ad vterum dein propagatur), prolapsus vaginae aut vteri (ob frictionem inter ambulandum), vteri polypi et mala eorum tractatio, inuersio vteri, spasmi ac dolores diurni, post partum imprimis subsequentes, (qui subinde placentae incarcerationem progignunt), colica conuulsiva atque grauior hysterica affectio, partium vicinarum inflammationes, e. g. peritonaei, vesicae, intestinorum, labiorum pubis externorum ex causa quacunque ortae etc. efficere possunt, vt ipse vterus inflammetur.

D 3

Variae

a) Cf. *Conradi Handbuch der pathologischen Anatomie. Hannover 1796.*

b) Cf. *D. Iob. Christ. Stark dissertat. medica de hernia vaginali et strictura vteri, obseruatione illustrata. Ienae 1796.*

Variae ergo sunt, quae vterum inflammatum reddere queunt, causae, atque in iis auertendis prophylaxin nostri morbi consistere apparet, qui facilius praecaueri, quam, si praesens sit, sanari potest.

SECTIO III.

POTIORA AD MORBI EXITVM SPECTANTIA MOMENTA.

Iam praemissa breui de praecipuis metritidis causis disputatione, ad prognosin transgredior. Cum autem alii auctores accurate super hac re differuerint, nolo ego longus esse in recensendis iis, quae ad iudicium de morbi exitu ferendum spectant, sed modo breuiter strictimque de necessariis maxime, quae huc pertinent, momentis, agam, quo, quae ad morbi curationem attingunt, clarius intelligantur.

Metritis, vt aliae inflammationes, varios habet exitus. Finitur nempe quandoque:

1. *resolutione*, cuius signa, quibus hanc diuersis diebus, nunc citius, nunc tardius, insecutam fuisse certi reddimur, sunt, secundum variorum medicorum obseruationes fere haecce: lochia, menses, haemorrhoides denuo comparent, vel largus materiae puriformis et male olentis vel sanguinolentae ex vagina effluxus in conspectum prodit, largus item, calidus, diuque continuatus sudor cum vrina spissa puriformi animaduertitur. Praeterea in hac vel illa corporis externa parte erysipelas nonnunquam comparet, vel rheumatismus vel tumor et abscessus extremitatum ^{a)} enascuntur. Rarius sub miliaribus et diarrhoea comparentibus, frequen-

a) Exemplum tale exhibet *Kiesling* l. c. p. 24.

frequentius sub abortu cum haemorrhagia infecuta sanitatem restitutam fuisse, experientia docuit.

2. *Suppurat* etiam interdum locus, qui inflammatione affectus est; et de eiusmodi quidem exitu signis abscessuum internorum communibus, iisque satis notis, certi reddimur. Hunc exitum inprimis inflammatoriae indolis metritis agnoscit. Pro sede nati abscessus, item pro vario, si ruptus ille fuerit, puris in varios locos effluxu, exitus suppurationis varius est; nunc enim pus vel in abdominis aut vteri cauum, vel in vaginam, vel in vesicam vrinariam et intestinum rectum fluit, aut ad partes supra inguen, aut ad vmbilicum eructatur. Varii huius exitus exempla, quorum alia lethalia fere aut saltem admodum periculosa, alia autem minus infelicia, experientia teste, fuerunt, apud auctores passim extant, quibus ea, quae propofui, egregie illustrantur atque confirmantur.

3. In *gangraenam* aliquando abit noster morbus, quae lethalis fere vbiq̄ue est, signisque suis, quae nota satis sunt, facile dignoscitur. Neruosa potissimum metritis in gangraenam saepe definit^a).

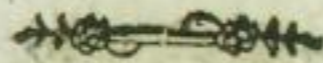
4. Denique *induratione* aut *scirrho* finitur metritis, qui tamen exitus perrarus est. Vteri enim indurationes magis a causis lente occulteque agentibus et tardigradis originem habent, quam ex morbo vteri acuto.

SECTIO IV.

DE METRITIDI MEDENDI METHODO.

Indicationes in metritide tractanda generales in eo potissimum versantur, vt ad morbi causas, ad aegrotantis statum, maxime
vero

a) Cf. *Ioann. Petr. Frank* l. c. §. 130.

vero ad febris, quae metritidem comitatur, naturam respiciamus.

§. I.

De remouendis causis localibus.

Prima indicatio, quae in metritide, siue inflammatoriae siue neruosae ea indolis fit, adimplenda est, in eo cernitur, vt, si quando actio localis causae in vterum restitet, ante omnia nihil non tentatum relinquamus, quo ea tolli et remoueri possit ^{a)}. Inter istas autem locales causas, a quibus vteri inflammatio pendet, corpora in vtero residua et retenta aliena pertinent, ad quae expedienda et extrahenda plerumque ipsa manus obstetricantis versata et exercitata requiritur, ne qua violentia inflammato inferatur vtero. Vbi igitur placenta integra vel eius aliqua portio aut foetus demortuus, aut sanguinis grumi in vtero retinentur, cauta manu haec corpora eliminanda sunt, si quidem id per osculum vteri satis apertum fieri queat; vbi vero ob os vteri clausum et contractum tales materiae extrahi non possunt, haudquaquam vis adhibenda est, sed emollientes et inuoluentes decoctiones in vaginam, vterumque caute sunt iniiciendae, vt, quicquid materiae, loci calore facile corruptae, vtero insit, corrigatur, sensimque quasi eluatur. Abdomini praeterea cataplasmata, vnguenta item emollientia applicanda, remediaque, quae spasmus soluant, nec naturae febris aduersentur, in auxilium vocanda sunt. Reliqua, quae hic in vsum trahi debent, praesidia non addo, cum de iis, eorumque recta, causisque accommodata administratione varii obstetriciae artis magistri praecclare

a) Cf. *Mauriceau* l. c. cap. II. L. III. et *Röderers Geburtsbülfte* §. 400. it. *Job. Petr. Frank* discursus academicus de Haemorrhagia vteri ex spasmō secundinas incarcerante. Recus. in opusculis medici argumenti antehac seorsim edit. nunc collect. Lips. 1790. p. 245.

clare exposuerunt, ad quos equidem lectores amandandos cen-
seo. Itaque statim ad ea, quae febrī tractandae conueniunt, me
accingo.

§. II.

*De iis, quae ad febrē, cum qua coniuncta metritis est, recte tractandam
pertinent.*

Consideranda mihi nunc est ea indicatio, quae in febris
cum locali vteri inflammatione coniunctae indole, quam diuer-
sam esse posse dixi, rite tractanda versatur. Inde quippe magna
methodi medendi diuersitas enascitur. Cum enim *inflammatoriae*
nunc, nunc *neruosae* haec febris sit indolis, methodus medendi
vel *debilitans* s. antiphlogistica, vel *irritans* et corroborans esse de-
bet. Quae cum ita sint, operae me pretium facturum arbitror,
si medendi methodum, quam quaeuis febris indoles desiderat,
vberius et accuratius exponam.

A. De metritidis inflammatoriae curatione.

Quod si ex causis, (Sect. I. §. VII. allatis,) cognouerimus, fe-
brē, quae cum nostro morbo coniuncta est, inflammatoriae in-
dolis esse, summum certe, si recte mederi velimus, artis auxi-
lium in debilitante, quae dicitur, methodo positum est, a qua
deflectere plane non debemus. Proinde primum, summum ac
saluberrimum remedium in *sanguinis detractioe* larga manu et ex
amplo vulnere instituta cernitur. Quod autem ad venaesectio-
num attinet numerum et ad sanguinis eliciendi quantitatem, vix
vniuersalis regula statui potest, sed hic, si vnquam, in puerpe-
rali maxime metritide, huius sanitatis restituendae praesidii mo-
dum et finem quendam teneri iubeo; neque enim vitalis laticis
profusam copiam disperdere, neque nimis parce in eo e vena
mittendo versari fas est, praesertim cum simul aliis, infra addu-
cendis,

E

cendis,

cendis, remediis debilitantibus, quae in *vsu* vocata fuerunt, multum tribuendum esse censeam. Regulae circa venaesectionum numerum et cruoris detrahendi copiam generales hic optime circumspicere ducent medicum. Febris igitur, causaeque irritantis vehementiae, constitutionis et dispositionis, quae obtinet, item vitae generis, aetatis, morbi durationis et temporis, quo facta est prima venaesection, ratio debet haberi; denique etiam accurate respiciamus ad cruoris emissi effectus necesse est; namque hi optimi medentis quasi ductores erunt. Et laetissimus quidem detracti sanguinis effectus est, vbi iam post primam venaesectionem symptomata omnia imminui, aut prorsus cessare videmus. Sub felici eiusmodi rerum statu non amplius opus est, vt noua vena aperiatur, sed modo aliorum debilitantium remedium, quae infra recensebo, *vsu* continuari debet. Interea fieri fane potest, vt singula inflammationis symptomata intensiori vi recrudescant; in quo casu iterata et pluries repetita venaesectione, eo tamen, quo par est, moderamine, instituta vti conueniet, qua morbi vehementia egregie frangi queat. Neque vero pluribus debilitatis signis forte in conspectum prodeuntibus nos patiamur seduci, vtpote quae, cum forte spuria tantum et apparens sit, tanti non debeat aestimari, vt a nostra methodo recedamus et aliam, quae illi opposita sit, amplectamur. Vbi que vniuersum quasi morbum cum suis symptomatibus et partibus ante oculos habeamus necesse est, si, quid agendum sit, determinare recte velimus. Quodsi vero infeliciores euentus venaesectionis docet, symptomata mox offerri verae debilitatis, omnia in deterius ruere, morbum ingrauescere, viresque labi, tum mox, omni debilitante medendi methodo relicta, ad alia remedia confugiendum est. Ceterum venaesection in ea maxime metritide indicatur, quae magis a causis vniuersalibus, quam localibus, ortum ducit; namque in ea, quae a locali vitio pendet, raro febris

bris

bris inflammatoria intense vrget, quae symptomatica modo sit, cui arcendae ut plurimum alia leuiora remedia debilitantia, strenue adhibita, plane sufficient. In sanguine fundendo audacior esse poterit medicus in non grauidis, quam in puerperis, quas magis ad neruosam metritidem, quam ad inflammatoriam, inclinare supra demonstraui. Proinde hic in sanguine mittendo, omninoque in methodo debilitante caute versari debemus, ne noxam inferamus aegro corpori, ut plurimum hic irreparabilem^a). Notari tamen meretur, non reformidandam esse venae-

E 2

sectio-

- a) Puerperae, a multis, quas supra enumeravi, causis, debilitatae, raro inflammationi, quae cum febre reuera inflammatoria coniuncta sit, subeundae idoneae esse videntur; maxime vero proclives ad oppositae indolis inflammationes deprehenduntur, quae nequaquam venaesectionibus tolli possunt. Hinc *Boerhauius* (aphorism. §. 1332.) *venaesectionem haud facile, nec nisi summa urgente necessitate, in puerperis adhiberi iussisse mihi quidem recte videtur*. Eas vero nonnunquam quoque inflammationibus expositas esse, quae febre reuera circumdantur inflammatoria, et quae feliciter sanguinis detractioe franguntur, hoc equidem nullatenus in dubium vocandum esse iudico. *Fr. Hoffmannus* (Tom. II. Edit. Geneuenf. p. 156. sequ.) et *van Swieten* (in commentar. T. IX: Edit. Wirceburgens. p. 391. sequ.) exemplis demonstrant, venaesectionem in puerperarum inflammatoriis affectibus non ubique esse repudiandam, in ea tamen administranda caute versandum, neque in excessu peccandum, praeceperunt. Metritidem ipsam saepius indolem inflammatoriam agnoscere, eiusdem *Hoffmanni* experientia (l. c.) confirmatum habemus. Metritis inflammatoria, quam egomet observaui, venaesectione semel repetita feliciter dissipata fuit. Hinc celeberr. *Moscario* non possum adsentiri, qui omnes omnino puerperarum morbos a debilitate deriuandos et semper methodo irritante tractandos esse contendit. Cf. eius Praefatio ad *Ioann. Brunonis* *Elementa Medicinae*. Mediolani 1792. Ceterum cf. ad h. l. *Ioann. Petr. Frank* *Oratio de venaesectionis apud puerperas abusu*; in *Eiusdem* opuscul. medici argumenti, Lipsi. 1790. *Carol. Christ. Schnorr* dissert. de venaesectione in puer-

fectionem in puerpera, cui diathesis inflammatoria inhaeret, si quidem partus aut grauiditatis historia, causae item morbi, eiusque symptomata doceant, metritidem reuera inflammatoriae esse indolis. Neque menstruorum aut lochiorum in metritide continuatus fluxus venaesectionem interdicit; attamen hic iam cautius et moderatius hoc restituendae sanitatis auxilio vtendum est, cum iam debilitans auxilium quasi naturale hoc in casu adfit. Ex hac ipsa etiam causa cum eadem cautione tundenda vena est, si diarrhoea in metritide inflammatoria comparet; eiusmodi enim fluxus, quo pultaceae et ex albo flavae feces excernuntur, si moderatus est et cum leuamine morbi notabili fit, non vbique pertimescendus est^a). *Fr. Hoffmannus*, aliique clarissimi medici venaesectionem in puerperis adeo non timuerunt tum, cum purpura ad cutem effloresceret^b). Post venaesectionem generalem ad inflammationem infringendam egregie conducunt *topicae sanguinis euacuationes*, nisi iam fluxus e vagina sanguineus praesto fit. Proinde mox sanguifugae aut cucurbitulae perinaeo, genitalium labris internis, laterique crurum interno applicandae sunt, quae remedia optimum inprimis vsum praestant, vbi metritis a mensibus aut lochiis suppressis orta fuerit. Sanguinis detractioe peracta, alia auxilia in vsum vocare conueniet, quibus id saepe efficietur, vt laticis pretiosi sanguinei iacturae supersedere possimus. Primo
inflan-

puerperis. Lipsi. 1768. §. VI. et *Martin. Gottl. Halpitii* diff. de febre lochiali. Lipsi. 1753. §. XVI.

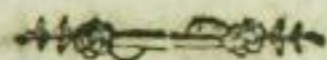
a) Diarrhoeam in puerperis interdum adeo lochiorum defectum suppluisse, annotarunt auctores; *Bagliuius* (*Praxis medica*. Lib. I. append. de Dysenteria) et *Anron de Haen* (in *Thesibus patholog.* de haemorrhoid. Vindobon. 1759.) diarrhoeam aliquoties lochiorum loco obseruarunt. Diarrhoea ergo in metritide inflammatoria, inprimis a lochiis retentis nata, puerperis salutaris habenda est.

b) v. *Fr. Hoffmannus* l. c. p. 160. §. IV. et *Erndtel* *Warsavia physice illustrata*, Dresdae 1730. 4. p. 246

inflammationis impetu profligato instituat, quae inter potiora praesidia pertinet, *modica alui purgatio*. Hinc mox praescribendum est remedium laxans antiphlogisticum, quod leniter absque stimulo aluum aliquoties pro re nata soluendi virtute gaudeat. Magna enim vis debilitans huius generis remediis in omnibus debetur morbis inflammatoriis. Si vero iam adest diarrhoea, ab eorum usu abstineamus oportet. In puerperis potissimum caute cum cathartici vel lenissimis mercandum est, quae ob facile excedentem in eiusmodi feminis sensibilitatem, earumque ad diarrhoeam propensitatem interdum inducant hypercatharsin, unde fieri queat, ut vires mox exhauriantur et morbus nervosam assumat indolem. Si vero absunt vomitus et diarrhoea, aegraque magis aluo adstricta laborat, cum fructu adhiberi possunt potus ex lactis sero cum cremore tartari parato, parvae item doses Salis polychrestii Seignette aut Salis mirabilis Glauberi. Nitri usum in morbis phlogisticis probare equidem haud possum; irritat enim hoc sal manifesto, atque plus damni, quam utilitatis, aegris ut plurimum affert, quare ab eius usu lubentius abstineo.

Praeter haec auxilia requiritur, ut aegra multum bibat, potuque semper frigido utatur. Simplicissimum potus genus *aqua frigida* est, quae egregie totius systematis auctam vim imminuit. Possunt tamen alii quoque magis compositi potus, v. c. Decoctum hordei, radicis graminis aut althaeae cet. adhiberi, qui itidem frigide sumendi sunt. Si fractus inflammationis impetus sit, egregie etiam conducit remediorum *diapnoicorum* usus, praesertim si sudor immineat aut cutis iam madeat; in eiusmodi casu ad transpirationem leniter promouendam profunt infusa tepida ex floribus sambuci parata, nec non Tartarus emeticus in parua dosi porrectus aut Ammoniaca acetata. Interim tamen bene caueas, ne haec leniter irritantia medicamenta praepostere, morbo adhuc dum vigente, adhibeas, quibus augeri facile malum

E 3 possit.

possit. In vniuersum sedulo fugienda sunt remedia stimulantia, quae nonnisi dissipata diathesi phlogistica, vel morbo in neruofum statum declinante, prodesse queunt. Ceterum diaeta tenuissima, liquida atque vegetabilis fit, et atmosphaera cubiculi frigidiuscula; stragulis tenuibus obtegatur aegra omneque id ab ea, sedulo arceatur, quo animus et corpus eius turbetur et irritetur. Remedia externa, quae in vsum vocentur, sint *Vnguenta oleosa et emollientia*, quae abdomini et perinaeo inungere conueniet, item *fomentationes* ex lacte tepido, phlogosi profligata, imo ventri applicari possunt; *Clysteribus* etiam, praesertim sub aluo adstricta, oleosis et mucilaginosi iisque parua quantitate ano immixtis aegrae saluti egregie prospicietur; iniectioes autem in vterum improbandae sunt, quae manifesto noceant, quod non nisi cum quodam impetu deferri in inflammatum vterum possint. Vbi vero magis vagina laborat, et corruptarum materiarum plena est, lac tepidum aut mucilagineum decoctum parua copia iniicere licet. Vesicantium, aliorumque irritantium remediorum externorum applicatio ob vim irritantem, quam in totum vitale systema ea exferunt, haud est concedenda^{a)}.

Ceterum de symptomatum curatione nihil addendum esse censeo, quippe quae, cum morbi effectus sint, generaliori etiam cedant regimini. Quare statim ad alteram metritidis speciem me conuerto.

B. De Metritidis neruosae curatione.

Neruosae, ab inflammatoria plane diuersae, metritidis curandae regulae, in eo omnino cernuntur, vt vires vitae admodum labefactatas erigamus, neque vlllo modo eas in hoc rapido, facileque exitiali morbo debilitari patiamur. Et huic quidem iudica-

a) Cf. *Thomas Withers Bemerkungen über die Fehler bei dem Gebrauch der Arzneimittel; aus dem Engl. Leipzig 1776. p. 202.*

dicationi, quam haec labes cum omnibus febribus neruosis communem habet, satisfacimus methodo irritante seu corroborante. Medicamenta igitur omnis generis pro re nata plus minusue irritantia seu corroborantia huic inflammationi opponenda sunt, quorum praecipua, quae experientia confirmata sunt, hic breuiter recensebo.

Quaestio primum oritur, an venaesectioni in neruosa inflammatione locus sit? Cum autem iam supra demonstraui, in hoc morbo summam debilitatem adesse, facile perspicitur, venaesectionem hic nunquam indicari; experientia enim satis superque docuit, in hac inflammatione a phlebotomia instituta aegrotanti insigne ac saepe irreparabile allatum fuisse damnum; et profecto, si in eiusmodi casu venam secare velles, debilitatem noua debilitate augeres^a). Vbi vero diagnosis hic plane ambigua, incertaque manet, id quod haud raro accidit, non vituperarem equidem circumspectum medicum, si in dubio hoc casu, veluti experimenti faciendi ergo, cum moderamine instituat phlebotomiam, quo, dum illius effectus sedulo contempletur, de morbi vera natura certior fiat, vt recta in morbo tractando incedere possit via. Periade enim periculosa, flebilisque aegrotae fors est, si medicus, in metritide reuera inflammatoria, neruosae vero indolem ludente, illius fallaci imagine seductus, aegrotam nunc, omni neglecta antiphlogistica cura, methodo irritante in grauissima vitae coniiciat discrimina, ac si in vere neruosa vteri inflammatione vtatur remediis, quibus sanguinis, humorumque copia diminuatur. Si autem de morbi indole vere neruosa certi fuerimus redditi, omnibus, quibus aegrotata debilitari possit,

a) *Fr. Hoffmannus* (l. c. obseru. IX.), *Sydenhamius* (dissert. epistolar. in opuscul. vniuersis, Lips. 1711. p. 535.) et *Levretus* (*Part des accouchements*, p. 167.) a temere institutis aut nimis venaesectionibus plures puerperas periisse viderunt.

fit, v. c. purgantibus, aliisque antiphlogisticis pharmacis prorsus omissis, medicamenta, quae vires depressas excitent, adhibeamus necesse est, iisque tam diu vtamur, donec aegrae sanitas restituta obseruetur.

Inter medicamenta, quae alias cum summo fructu nervosae opponuntur inflammationi, primus locus *Radici Polygalae Senegae* assignatur; sed hanc ego medicinam hic non valde laudare possum, quae interdum vomitum aut diarrhoeam cieat, atque sic ea, quae in metritide plerumque adsunt, symptomata facile augeat et aegrotis, sensilibus maxime puerperis, periculum pariat. Si vero haec symptomata cum metritide non coniuncta sunt, cum fructu Decoctum Senegae, cum Decocto corticis peruuiani et Liquore anodyno minerali Hoffmanni mixtum propinari potest. Aliud remedium, quod in hoc casu mox est adhibendum, *Cortex Peruvianus* ^{a)} sistit, qui tamen ob ventriculi imbecillitatem, quae in hoc morbo praeualet, non in substantia, sed sub forma Decocti vel Infusi praescribi debet, cui superaddendum est remedium excitans, e. gr. Liquor anodynus, Aqua menthae piperitae, Decoctum serpentariae virginianae cet. quo magis vires suas in nervos volatiliores exferat. Summa quoque *Opio* hic laus debetur, quod sua virtute eximie irritante, qua totum fere systema vitale mox commouetur, saepe labentes vires erigere et refocillare valuit. Praesertim huic remedio locus est, vbi in metritide alius diarrhodes, hic fere semper funesta ^{b)}, aut vomitus, aut alia symptomata nervosa vrgent. Aliud in qualibet inflam-

a) Cf. *Withers* l. c. p. 346. et *Moscarii* Praefatio ad *Brunonis* *Elementa Medicinae*.

b) Diarrhoea in metritide puerperali inflammatoria salutaris habenda est, in nervosa vero metritide fere vbiq̄ue noxia ac funesta est. Inde distinxit *Levrerus* (*l'art des accouchements*, p. 162.) puerperarum diarrhoeam in *criticam* et *symptomaticam*.

inflammatione neruosa pharmacum, a multis cum egregio successu adhibitum, est *Mercurius*; hoc enim metallum insigni polle-
re vi irritante, nemo est, qui ambigat; inde cum summo fructu
neruoso huic statui opponi potest. Etenim sal uberrimus est effe-
ctus, quem in hepatitide orientali, quae neruosae naturae mihi
esse videtur, producit, et ex analogia recentiores medici colle-
gerunt, hoc metallum cum fructu et in aliis inflammationibus
localibus adhiberi posse; neque infelix fuit tentaminum, quae
cum eo instituerunt, exitus, quibus illud morbis his tollendis
itidem aptum esse constitit. Sed perperam et indiscriminatim
quidam medentes in statu inflammatorio quolibet, nulla habita
inflammationis naturae ratione, praescribunt hanc medicinam.
Mercurius quippe valde irritans et corroborans pharmacum in
incendio, quod cum febre inflammatoria incedit, summo cum
vitae discrimine aegrotanti propinabitur, in inflammatione vero
neruosa semper cum fructu adhiberi poterit. Ex multis Hy-
drargyri praeparatis *Mercurius dulcis* vtilissimus in hoc morbi
genere est repertus. Et optime exhiberi potest in parua dosi,
(ne noxiam hic diarrhoeam aut ptyalismum progignat) pro re
nata a grano vno ad alterum; simulque ipsi opii aut camphorae
aliquid admiscetur. Methodus Medicorum Indiae Orientalis, qui
semper ad saluationem vsque *Mercurium* adhiberi iubent, in eo,
de quo loquor, casu non necessaria videtur. In peritonitide
neruosa puerperali cum insigni fructu praescriptum hoc metal-
lum fuisse a quibusdam medicis, ipse testis fui. *Moschus* in me-
tritide neruosa itidem egregium est remedium, quod sensibilissi-
mis puerperis, maxime cum pulsus durus et contractus sit et af-
fectibus multis spasticis et deliriis aegra vexetur, egregie condu-
cit; idem etiam de *Camphora* valet, quae in neruosa metritide
cum emolumento propinari potest. Conducit ea maxime aegro-
tis laxo corporis habitu praeditis, quales plerumque sunt puer-
perae,

F

perae,

perae, non item rigidis, ficcis; potissimum vero apta ea est, ubi cutis humida, pulsus mollior, exilis et frequentissimus animadvertitur et deliria multa atque symptomata spastica accedant. Praeter enumerata pharmaca, quae irritante virtute se inprimis commendant, et in neruosa inflammatione qualibet a medicis cum emolumento praescribi solent, adhiberi etiam possunt *Radices Serpentariae Virginianae* et *Arnicae* (haec praesertim sub vrgente diarrhoea), *Valerianae* item *sylvestris* et *Angelicae* radices, aliaque eius indolis medicamina, quae sub forma Infusi seu Decocti aegris commode propinantur; in substantia enim data ventriculo debili facile molestias creant et, cum non digerantur, nullius fere vsus sunt. Quod ad *Vinum generosum* attinet, admodum efficax illud in eiusmodi malis inuentum esse constat, quare hic ei princeps veluti locus assignandus videtur. Extollunt medici hoc potus genus magnis laudibus in inflammatione neruosa, et experientia sane docuit, illud sanitati in integrum restituendae admodum aptum esse. Pro diuersa autem morbi conditione diuersa in copia vinum propinari potest, modicus tamen eiusdem vsus semper optimus erit. Ceterum cum aqua mistum et Saccharo vel Syrupo quodam edulcoratum pro potu ordinario potest vsurpari. Interim, si vino vtaris, necesse est, vt ad eius effectus sedulo attendas; ubi enim deliria non tollit, sed auget, pulsum frequentiore reddit, et ubi aegra vultus ferociam testatur, abstinendum ab eo est, cum experientia docuerit, illud in eiusmodi casu raro conducere.

Cum horum remediorum irritantium, quae intus sumuntur, vsu simul externorum medicaminum administratio coniungenda est. Applicentur itaque toti abdominis regioni et perinaeo *Vnguenta volatilia*, e. g. Linimentum ex Oleo Lini, Camphora et Ammoniaca cum Opio mixtum, *Cataplasmata calida* ex Semine Lini, Herba Hyosciami, aut Cicutae et Floribus Chamomillae et

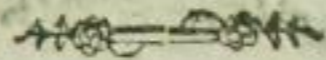
Opio

Opio confecta; *Fomentationes* item ex Aceto Vini calido cum Laudano liquido *Sydenhami*, aut ex Vino aromatico vel vinoso Chinae Decocto composita. Praeterea *pediluua* et *semicupia calida* adhibeantur, et in vaginam caute et parca manu iniiciatur Aqua vel Lac tepidum. *Enemata* etiam ex Chamomillae Decocto et Opio parata cum fummo aegrae emolumento in usum trahi possunt; pariter insignis est *Vesicatoriorum et Sinapismorum*, abdomini impostorum, usus, quae medicamina rubefaciendi, non item vesicas excitandi ergo, adhibenda sunt.

Quod denique ad diaetam attinet, haec semper viribus aegrae, morbique statui respondeat oportet, eaque nunc magis, nunc minus nutriens, corroborans ac restaurans sit. Ob ventriculi debilitatem omnia nutrientia liquida forma exhibere conueniet. Praescribantur ergo iuscula carnea, Decoctum radicis Saleb cum vino mixtum, aliaque huius generis nutrientia. Aegra aëre sano, puro, eoque saepius renouato fruatur, hilari animo sit, neque animi pathematibus deprimentibus debilitetur, omniaque consulto ab ea remoueantur, quibus vlllo modo vires frangi possint.

In curanda neruosa metritide vbique initium a pharmacis, quae fugaci agendi modo gaudent, h. e. a sic dictis analepticis et neruinis faciendum est. Hinc pro re nata aut *Serpentaria Virginiana*, aut quicquam *Valerianae*, aut *Senegae radicis*, aut *Camphorae*, *Moschi*, aliorumque excitantium dari potest. Cum autem horum medicamentorum actio breuis et quasi volatilis sit, breuibis illa temporis interuallis porrigere conueniet. Atque excitatis eorum efficacia corporis, ventriculique viribus, morboque in meliorem statum redacto, mox adhibenda sunt remedia, quae agendi modo fixiori et firmiori pollent; proinde corroborantia fixa, e. g. *Cortex Peruvianus*, (qui vero ab initio quoque egregio cum successu remedio aromatico seu volatili iunctus adhibe-

hibe-

hibetur), Cortex Angusturae, Extracta amara et alia praescribenda esse patet. Concedendus etiam est nunc victus solidior, isque magis nutriens. Quod ad medicaminum denique propinando- rum copiam attinet, is fere tenendus modus est, vt in metri- tide neruosa, quae ex summe inflammatorio vteri morbo orta fit, aut noxas vehementer irritantes, vitaeque vim exhaurientes pro causa agnoscat, statim a largis medicamentorum dosibus initium faciamus, quas tamen sensim sensimque imminuere fas est; si ve- ro metritis originem traxerit a causis debilitantibus, a stimulo- rum detractio et defectu, e. g. ab haemorrhagia etc. corpus sen- sibilissimum plerumque est, neque largas fert pharmacorum doses, quare in eiusmodi casu a paruis medicaminum portionibus ad maiores transire conueniet. Vbi denique vomitus et hic semper funesta diarrhoea vrget, medicamenta cum mucilaginosi sub- stantiis et mixtura Riuerii coniungere, insimulque praecordia Un- guentis, Oleis, aliisque pharmacis excitantibus illinire et fouere e re erit; quae praesidia, etsi morbo penitus tollendo non suffi- ciant, tamen variis symptomatibus leniendis admodum apta at- que idonea sunt.

